

Voksnes rett til grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kapittel 4A Udir- 3-2012

3. Den ordinære grunnskoleopplæringen for voksne

Når kommunen har vurdert at den voksne oppfyller vilkårene etter § 4A-1 og har rett til grunnskoleopplæring spesielt organisert for voksne, blir det neste spørsmålet hvilket opplæringstilbud den voksne har krav på. Opplæringstilbudet skal tilpasses den enkelte voksnes behov, jf. § 4A-1 første ledd tredje punktum.

3.1 Innholdet i opplæringstilbudet

Hvilket opplæringstilbud den voksne har krav på, går frem av § 4A-1 første ledd andre punktum. Her er det fastsatt at retten til grunnskoleopplæring for voksne til vanlig omfatter de fagene den voksne trenger for å få vitnemål for fullført grunnskoleopplæring for voksne, jf. forskrift til opplæringsloven 4-33.

Dette er:

- norsk, engelsk, matematikk og
- to av fagene samfunnsfag, naturfag og kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE).

For voksne som har deltakerstatus, det vil si at de følger grunnskoleopplæring spesielt organisert for voksne, betyr sluttvurdering at hun eller han må ha standpunktkarakter i fem fag og eksamenskarakter i ett fag med sentralt gitt skriftlig eksamen (norsk, engelsk eller matematikk skriftlig) og et fag med lokalt gitt muntlig eksamen (norsk, engelsk, matematikk, naturfag, samfunnsfag eller KRLE), jf. forskrift til opplæringsloven § 4-18.

For å få vitnemål er det et krav at den voksne har fått standpunktkarakter i faget. Dersom faglæreren ikke har vurderingsgrunnlag for å kunne fastsette en standpunktkarakter i et fag, skal det treffes et enkeltvedtak om "ikke vurderingsgrunnlag" (IV) etter forskrift til opplæringsloven §§ 4-3 og 4-12 sjette ledd. Konsekvensen er at deltakeren ikke oppfyller vitnemålskravet og ikke har rett til vitnemål. Hvis deltakeren får karakteren 1, oppfylles vitnemålskravet i det aktuelle faget. Det er ikke noe krav til bestått for å få vitnemål for fullført grunnskoleopplæring.

Opplæringsloven med forskrifter regulerer ikke hvilke av de tre fagene samfunnsfag, naturfag og kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) kommunen må tilby. Kommunen bør se hen til de voksnes ønsker. Mange kommuner har valgt å tilby samfunnsfag og naturfag.

Kunnskapsdepartementet har uttalt om forståelsen av § 4A-1 første ledd annet punktum at den voksne ikke må sikte mot vitnemål, men at retten også kan være knyttet til deler av et fag, kfr. brev til Utdanningsdirektoratet datert 16.9.2011 om "Voksnes rett til grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kap. 4A". Her heter det:

«Annet punktum i første ledd fastsetter at retten "til vanleg" omfatter de fagene den voksne trenger for å få vitnemål for fullført grunnskoleopplæring for voksne. Departementet forstår denne ordlyden slik at den uttrykker hva en voksen med rett til maksimalt har krav på (det vil si en angivelse av yttergrensen for hvilke fag som skal inngå i opplæringen – i den forstand at man normalt ikke vil ha krav på opplæring i fag som musikk, kunst og håndverk, kroppsøving etc.). Etter departementets oppfatning kan ordlyden likevel ikke leses slik at den stiller krav om at den voksne må sikte mot vitnemål dersom vedkommende ikke ønsker dette selv. Denne lovforståelsen støttes av ordlyden i første ledd tredje punktum om at opplæringen skal tilpasses behovet til den enkelte.

Departementet legger etter dette til grunn at voksne som "treng" grunnskoleopplæring, også har rett til å ta deler av de fagene som de har behov for. Den samme lovforståelsen er kommet til uttrykk i St.meld.nr.44 (2008-2009) hvor det heter:

"At opplæringen skal tilpasses til den enkeltes behov, innebærer at det ikke er noe krav om at den voksne må gjennomføre opplæring i hele fag."»

Direktoratet viser også til del 8 der det er presisert at den voksnes rett også kan være knyttet til opplæring i grunnleggende ferdigheter.

Oppsummering

Den voksnes opplæringstilbud kan være i maksimalt alle vitnemålsfagene, noen av vitnemålsfagene, deler av et eller flere fag eller opplæring i en eller flere av de grunnleggende ferdighetene i Læreplanverket for Kunnskapsløftet.

3.1.1 Opplæringen skal være i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet

Grunnskoleopplæringen for voksne etter § 4A-1 skal være i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Det følger av § 4A-6 at §§ 2-3 og 6-4 gjelder med de tilpasninger som følger av kapittel 4A. De ulike delene i Læreplanverket for Kunnskapsløftet gjelder ifølge forskrift til opplæringsloven § 1-2 så langt det passer. Hva dette innebærer, utdypes nedenfor for de ulike delene i læreplanverket. Læreplanverket for Kunnskapsløftet består av generell del, prinsipp for opplæringen, fag- og timefordelingen og læreplaner for fag.

Generell del og prinsipp for opplæringen gjelder så langt disse passer for opplæring særskilt organisert for voksne. Det som er fastsatt i generell del og prinsipper for opplæringen skal gjennomsyre opplæringen. Begrensningene som må tolkes inn når det gjelder generell del og prinsipp for opplæringen, må ses i forhold til de særskilte karakteristikaene ved grunnskoleopplæring for voksne etter kapittel 4A og opplæringsloven § 1-1. Det er fastsatt i § 4A-6 at § 1-1, formålsbestemmelsen, gjelder så langt den passer for grunnskoleopplæring for voksne. Det som begrenser formålsbestemmelsens anvendelse når det gjelder grunnskoleopplæring for voksne, er særlig at det i hovedsak er snakk om myndige personer.

Fag- og timefordelingen som er fastsatt for grunnskoleopplæring etter § 2-1, gjelder ikke for grunnskoleopplæring for voksne etter kapittel 4A. For opplæring særskilt organisert for voksne er det i realiteten fastsatt en egen fagfordeling i forskrift til opplæringsloven § 4-33. Denne avviker fra fagfordelingen i Læreplanverket for Kunnskapsløftet som har flere fag. Videre gjelder heller ikke timefordelingen. Det er ikke fastsatt noen timefordeling for opplæring særskilt organisert for voksne. Kommunene må vurdere konkret hvor mange

timer den voksne skal ha i hvert fag basert på den voksnes behov. Det er ikke noe i veien for at kommunen, som et utgangspunkt for beregningen av antall timer som tilbys, ser hen til antall timer i fag- og timefordelingen for den ordinære grunnskolen, og så tilpasser den voksnes behov ut fra dette. Voksne har heller ikke en inndeling i trinn på samme måten som grunnskolen.

Læreplanene for fag gjelder fullt ut for grunnskoleopplæring etter kapittel 4A.

Kommunen/opplæringsstedet har ikke hjemmel for å velge bort kompetansemål for voksne som vil ha sluttvurdering i et fag for å få vitnemål, med mindre den voksne har rett til spesialundervisning etter § 4A-2 og bortvalg er fastsatt i enkeltvedtaket til den voksne [1]. I ovennevnte brev datert 16.9.2011 uttaler departementet:

«Departementet vil understreke at uansett om den voksne ønsker full grunnskoleopplæring eller opplæring kun i deler av fag, skal opplæring etter § 4A-1 til vanlig gjennomføres med utgangspunkt i læreplanene for fag. Dette følger av at læreplanverket, som er fastsatt i forskriftsform, ligger til grunn for opplæring som gis etter opplæringsloven. Læreplanverket må imidlertid tilpasses den voksnes situasjon, jf. også forskrift til opplæringsloven § 1-2 hvor det heter at læreplanverket så langt det passer også skal brukes i grunnskoleopplæring for voksne.» [2]

[1] Det vises i denne sammenheng også til bestemmelsene om realkompetansevurdering, jf. del 4.2 flg. Det er ikke nødvendigvis sikkert at den voksne har behov for opplæring i alle kompetansemålene, men dette er et annet spørsmål. Dette må vurderes når det skal avgjøres hvordan opplæringstilbudet skal tilpasses til den voksne etter opplæringsloven § 4A-1 første ledd tredje punktum. For mer om dette se reglene om realkompetansevurdering.

[2] For mer om norskfaget for voksne med behov for særskilt norskopplæring se del 4.6.1 For personer med rett til opplæring på samisk vil opplæringen følge Læreplanverket for Kunnskapsløftet- samisk etter § 6-4, jf. § 4A-6.

3.2 Organiseringen av opplæringen

Kommunen har større frihet i organisering av opplæringen etter kapittel 4A enn i organiseringen av opplæringen for barn og ungdom etter opplæringsloven kapittel 2. Blant

annet gjelder ikke kravene knyttet til organiseringen av undervisning i opplæringsloven kapittel 8. Dette betyr for det første at nærskoleprinsippet i § 8-1 ikke gjelder for voksne. Voksne har ingen rett til å gå på den nærmeste skolen. Kommunen kan for eksempel organisere opplæringen gjennom et interkommunalt samarbeid, bruke studieforbund, godkjente nettskoler og andre for å gi den voksne et opplæringstilbud, jf. § 4A-4 annet ledd. Det er ikke noe krav om at kommunen selv må gjennomføre opplæringen. Det gir fleksibilitet både når det gjelder hvor og hvordan opplæringen organiseres.

Kommunen kan organisere voksne i grupper slik de finner hensiktsmessig. Kommunen avgjør hvordan gruppeinndelingen gjøres, og hvor permanente gruppene er. Det er tillatt å organisere gruppene på grunnlag av for eksempel faglig nivå, og for voksne vil en organisering av gruppene på grunnlag av faglig nivå som oftest være å anbefale. Kommunen avgjør også gruppestørrelsen, men gruppen må ikke være større enn det som er pedagogisk og sikkerhetsmessig forsvarlig. Det er understreket i Ot. prp. nr. 44 (1999-2000) at grunnskoleopplæring for voksne ikke skal organiseres i samme grupper som barn og ungdom.

Videre er det ikke krav om at kommunen må knytte en kontaktlærer til gruppen. Direktoratet mener likevel at det kan være hensiktsmessig å knytte en kontaktlærer til den enkelte voksne. Kommunen kan organisere opplæringstilbudet for voksne over et annet antall uker enn den ordinære grunnskoleopplæringen, og det er uttalt i Ot. prp. nr. 44 (1999-2000) at grunnskoleopplæringen for voksne som hovedregel bør organiseres som komprimerte løp, altså over kortere tid. Kommunen kan også velge når i året opplæringstilbudet starter, men dette må tilrettelegges etter den voksnes behov. Det bør ikke gå for lang tid fra den voksnes søknad om grunnskoleopplæring til det treffes enkeltvedtak om rett til grunnskoleopplæring, og opplæringstilbudet kan starte, se del 5.

3.3 Individuell vurdering

Individuell vurdering for deltakere i grunnskoleopplæring etter kapittel 4A er regulert i forskrift til opplæringsloven kapittel 4. Det følger av forskrift til opplæringsloven § 4-1 at den voksne har rett til individuell vurdering. Denne retten innebærer en rett til underveisvurdering, sluttvurdering og dokumentasjon av vurderingen. Grunnlaget for vurdering i fag er de samlede kompetansemålene i læreplanene for fag, jf. § 4-3. Retten til underveisvurdering etter kapittel 4 innebærer i korte trekk at den voksne skal ha

- løpende tilbakemeldinger og framovermeldinger, jf. § 4-7 første ledd

- en fagsamtale hvert halvår, jf. § 4-7 tredje led, med læreren
- mulighet til egenvurdering, jf. § 4-8
- halvårsvurdering i fag, jf. § 4-9. Merk: at det er en særregel for komprimerte løp i § 4-9 sjette ledd

I grunnskoleopplæring for voksne gis det ikke halvårsvurdering i orden eller i atferd. Det føres heller ikke fravær. Direktoratet understreker imidlertid at dersom den voksne har stort fravær, kan dette føre til at læreren ikke får grunnlag for vurdering etter § 4-3. Dette innebærer at den voksnes fravær likevel kan få betydning. Den voksne må delta i opplæringen og har et medansvar for at læreren får et tilstrekkelig vurderingsgrunnlag, jf. § 4-3 tredje ledd.

Sluttvurderinger i grunnskoleopplæring for voksne er standpunkt karakterer, realkompetansevurdering og eksamens karakterer, jf. §§ 4-11 til 4-13. Fritak fra vurdering med karakter er regulert i §§ 4-14 til 4-17. Det understrekes at fritak fra vurdering med karakter i for eksempel skriftlig sidemål ikke gir fritak fra opplæringen. Voksne som er fritatt fra vurdering med karakter, skal følge opplæringen i faget. For eksamen og dokumentasjon av opplæringen er det særskilte bestemmelser i henholdsvis §§ 4-18 til 4-30 og 4-31 til 4-33.

3.4 Psykososialt og fysisk miljø

Opplæringsloven kapittel 9a, som gir elever rett til et godt fysisk og psykososialt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring, gjelder ikke for grunnskoleopplæring etter kapittel 4A. Dette innebærer imidlertid ikke at kommunen ikke har ansvar når det gjelder voksnes fysiske og psykososiale miljø. Her har formålsbestemmelsen (§ 1-1) og annen lovgivning betydning. Paragraf § 1-1 fastsetter at all diskriminering skal motarbeides.

Dette gir skoleeier og alle som er involverte i gjennomføringen av grunnskoleopplæring, en plikt til å jobbe forebyggende slik at diskriminering ikke skal skje, og å jobbe konkret handlende når hun eller han ser at noen blir diskriminert eller har mistanke om det. Diskriminering må her forstås i vid forstand og omfatter krenkende ord eller handlinger av ulik art. Direktoratet minner også om at kommunen ikke har hjemmel til å fastsette ordensreglement for grunnskoleopplæring etter kapittel 4A.

Når det gjelder det fysiske skolemiljøet må det være et generelt krav om at lokalene som brukes, er egnet til opplæring. For voksenopplæring som gjennomføres i skolens lokaler

gjelder i tillegg kravene i forskrift om miljørettet helsevern i barnehage og skoler m.v. Voksenopplæring som gjennomføres i andre offentlige lokaler enn skolens lokaler, omfattes av den generelle forskriften om miljørettet helsevern vedtatt 25.04.2003.

I tillegg gjelder også diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Her er det krav om både universell utforming og individuell tilrettelegging.

Oppgrader til en [støttet nettleser](#) for å få en reCAPTCHA-utfordring.

[Hvorfor skjer dette?](#)